

Diskurs kod psihoza

Protokol „Speech Bank“

OPĆE UPUTE

Ovaj protokol namijenjen je prikupljanju govornih uzoraka za sastavljanje višejezičnog, referentnog skupa podataka za proučavanje jezika u psihozi. Protokol smo sastavili prema sljedećim načelima:

1. Dobiti podatke na mjestima gdje se nudi uobičajena zdravstvena skrb
2. Zadaci obuhvaćaju različite oblike govora, ali se međusobno isključuju
3. Postupci koji zahtijevaju minimalna sredstva i nisku govornu intervenciju ispitivača
4. Materijali koji su kulturološki uključeni
5. Osobni podatci poput imena ili adrese bilo koje osobe nisu otkriveni

Sljedeći detaljni tekst može koristiti bilo koje istraživačko ili kliničko osoblje. Ispitivač postavlja ukupno 14 upita /pitanja. Za svaki odjeljak navedeno je minimalno dopušteno vrijeme kako bi se omogućio što potpuniji odgovor. Procjenjuje se da se protokol u cijelosti može primijeniti u prosjeku za 20 minuta.

Kako bi se olakšalo transkribiranje, govor ispitivača, uključujući verbalne poticaje treba svesti na minimum. Poželjnije je koristiti neverbalne poticaje (npr. kimanje glavom, izrazi lica, kontakt očima) umjesto verbalnih (npr. "tako znači", "mhm", "da").

Ako sudionik ne uspije producirati govor u 30 sekundi ili napravi pauzu dulju od 10 sekundi, upiti se mogu koristiti za poticanje sudionika. Oni ne bi trebali usmjeravati i ne pružiti bilo kakve tragove ili upućivati na bilo koji objekt na slici. Neki upiti mogu biti: "Možete li mi reći nešto više?"; "Još nešto?"; "molim nastavite", a za zadatke bazirane na slikama: "Što još možete vidjeti?"; "Što mislite da se događa?"; "Možete li dati opširniji opis" itd.

UPUTE ZA SNIMANJE¹

Idealno je koristiti kalibrirane naglavne slušalice s mikrofonom s predpojačalom za pretvorbu u digitalni format (po mogućnosti .wav). Snimke s višesmjernim naglavnim slušalicama s

¹ Patel et al. Am J Speech Lang Pathol. 2018 Aug 6;27(3):887-905

Version 1.2 translated into Croatian by Martina Sekulić Sović and Aleksandar Savić

mikrofonom trebaju biti napravljene tako da se mikrofon nalazi na 4–10 cm od usana pod kutom od 45°–90° od prednjeg dijela usta. Kako bi se osiguralo da su obje strane razgovora jasno snimljene za svaki govorni događaj, preporuča se da se dva kanala snimanja (npr. zasebni uređaji za snimanje podataka koje nose ispitanik i ispitivač) koriste kad god je to moguće. Ako se koristi samo jedan kanal, pobrinite se da je pozicioniran dovoljno blizu oba govornika kako biste uhvatili diskurs.

1. ODJELJAK: SLOBODAN RAZGOVORNI GOVOR (min. 3 min)

Obrazloženje: Za početak koristimo osobno poznate teme razgovora primjerene dobi i kulturi koje ne utječu na nečije naučeno znanje.

Upute: „Želio/Željela bih da razgovarate o nekoliko stvari koje se odnose na vaš svakodnevni život. Ne morate koristiti ničija imena prilikom opisivanja ovog događaja.”

Da bi odabrali adekvatan fokus razgovora preporučuje se opće poznato pitanje:

P1. „Možete li mi reći nešto o sebi?”

Ako za P1 nije stigao opisni odgovor, preformulirajte „Kako biste opisali sebe?”
„Kako vidite sami sebe?”

P2. „Razgovarajmo o vašem poslu/školovanju/vašem gradu/mjestu/obitelji” (odaberite adekvatan sadržaj iz odgovora na P1).

P3. „Razgovarajmo o nekim vašim omiljenim stvarima”

1. „Koji je vaš omiljeni grad/država? Zašto?”
2. „Koja je vaša omiljena hrana”. „Recite mi kako se priprema.”
3. „Pričajmo o vašoj omiljenoj TV emisiji/filmu”

Da bi se razvio diskurs, potrebno je postaviti usmjeravajuća pitanja o istoj temi. Kako biste nastavili s razradom diskursa naknadna pitanja mogu se usredotočiti na usporedbu s drugim podatkom [mjesto (grad/država), hrana ili film/TV emisija].

2. ODJELJAK: OSOBNA PRIČA (min. 2 min)

Obrazloženje: Sudionike se pita o događajima iz njihovog života. To nam pruža lingvistički uvid u narative u perspektivi prvog lica².

Upute: P4: „**Prisjećajući se prošlosti, možete li mi ispričati priču o nečem važnom što vam se dogodilo u životu? To može biti iz bilo kojeg razdoblja vašeg života - iz vremena kada ste bili dijete ili od nedavno. Ne morate koristiti ničija imena prilikom opisivanja ovog događaja.**”

Ako P4 ne potakne nikakav odgovor unatoč parafraziranju – pitajte „Možete li mi objasniti kako je vam prošao prošli tjedan?”.

3. ODJELJAK: PRIČA O ZDRAVLJU (min. 3 min)

Obrazloženje: Sudionike se pita o njihovom zdravlju. To nam omogućuje da prikupimo sadržaj koji se odnosi na simptome, kao i povijesni narativ³.

Upute: „**Želio/Željela bih da razgovarate o nekoliko stvari koje se odnose na vaše zdravlje. Možete opisati što se dogodilo i kako ste se osjećali. Ne morate koristiti ničija imena.**”

P5. „Mislite li da imate psihičku bolest? Ako je tako, što mislite što je?”

P6. Ako je odgovor na P5 "da", onda „Možete li reći više o tom iskustvu?“ “Kako je počelo, što je uzrokovalo te probleme i kako se osjećate zbog ove bolesti?” Ako je odgovor ne: onda „**Jesu li vam ikada savjetovali da primate terapiju za vaše mentalno zdravlje? Ako je odgovor da, zašto je dan taj prijedlog?**”

P7. „Kako se vaš život promijenio otkad su ti problemi počeli?” Ili „**Kako se vaš život promijenio od početka liječenja?**“

² Based on <https://aphasia.talkbank.org/> protocol

³ Based on Indiana Psychiatric Illness Interview; Lysaker et al. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*. 2002 Sep 1;65(3):197-206.

4. ODJELJAK: OPIS SLIKA (min. 3 min)

Obrazloženje: Sudioniku se pokazuju 3 slike te se od njega traži da opiše što vidi. To će poslužiti kao referent, s više opisnih komponenti⁴.

Upute: Slike se pokazuju jedna po jedna, a ispitivač kaže: „Pokazat ću vam 3 slike, jednu po jednu. Kad svaku sliku stavim pred vas, želim da mi opišete sliku što detaljnije možete. Recite mi što vidite na slici i što mislite da se možda događa. Nastavite pričati dok vas ne zaustavim”.

P8. Pokažite sliku (Prizor seoskog krajolika i žene koja drži knjigu te gleda muškarca koji u pozadini radi u polju) „**Ovo je vaša prva slika. Recite mi što vidite na ovoj slici**”

P9. Pokažite sliku (Muškarac koji se okreće od žene koja ga hvata za ramena) „**Ovo je vaša druga slika. Recite mi što vidite na ovoj slici**”

P10. Pokažite sliku (Sunce sija između oblaka poviše zgrade s druge strane mosta. Žena stoji na mostu i gleda u vodu) „**Ovo je vaša treća slika. Recite mi što vidite na ovoj slici.**”

Postavite vremensko ograničenje s maksimalnim vremenom govora od 2 minute i minimalno 30 sekundi po slici.

5. ODJELJAK: ILUSTRACIJE PRIČE (min. 2 minute)

Obrazloženje: Sudioniku se pokazuju slike koje opisuju središnje događaje iz priče. To potvrđuje priču s vanjskim fokusom koja se ne oslanja na osobno iskustvo⁵.

Upute: Ispitaniku se pokazuju ilustracije priče, bez tekstualnih materijala. Slike moraju biti numerirane i predstavljene istim redoslijedom, po mogućnosti kao kartonske knjige. Nakon što ispitanik ima priliku proučiti slijed, mora prepričati priču bez slike.

⁴ Based on Liddle et al. The British Journal of Psychiatry. 2002 Oct;181(4):326-30 and uses pictures from Murray's Thematic apperception test 1943.

⁵ Based on Allende-Cid et al. IEEE Access. 2019 Apr 1;7:45544-53.

P11. „Pokazat ću vam neke slike iz priče. Možete pregledavati stranice koliko god vam je potrebno. Nakon što vidite sve slike po redu, želim da mi ispričate priču svojim riječima.” Predstaviti slikovnicu 'Svjetionik'. Dopustiti sudioniku da pregleda knjigu i nakon što vidi posljednju stranicu (minimalno 15 sekundi za pregled): „**Sada odložite knjigu i prepričajte mi priču što više možete. Možete koristiti sve pojedinosti koje znate o priči i slikama koje ste upravo pogledali.**”

Ako sudionik daje odgovor od manje od tri iskaza ili se čini da posustaje, pričekajte 10 sekundi, a zatim upitajte: „Što se sljedeće dogodilo?“ ili „Nastavite“. Ako se sudionik i dalje muči, može pogledati ilustraciju priče kako bi mu pomogla u opisu. Nastavite dok sudionik ne zaključi priču.

6. ODJELJAK: IZVJEŠĆA O SNOVIMA (Min. 1 min)

Obrazloženje: Izvješća o snovima stvaraju bogate opise, ponekad s neobičnim karakteristikama iskazanog sadržaja⁶.

Upute: **P12. „Ljudi često iznova sanjaju iste snove. Imate li takve snove? Možete li mi opisati jednog od njih?”**

Ako se sudioniku snovi ne ponavljaju, pitajte: „Koji je posljednji san koji ste sanjali? Možete li mi ga opisati?”

7. ODJELJAK: ZADATAK ČITANJA I PRISJEĆANJA (min. 3 minute)

Obrazloženje: Čitanje naglas daje artikulacijske informacije za određeni tekst. Pročitani materijal također pruža 'temeljnu istinu' za usporedbu govora proizvedenog tijekom zadatka prisjećanja.

Upute: **P13. „Imam priču od jedne stranice na ovom papiru. Želim da svaku rečenicu pročitate naglas od početka do kraja.”** (Dajte list priče o Vrani i vrču).

P14. „Sad vas molim da spustite papir. Ispričajte mi priču svojim riječima”

⁶ Based on Mota et al., PloS one. 2012 Apr 9;7(4):e34928.

Ako sudionik daje odgovor od manje od tri iskaza ili se čini da posustaje, pričekajte 10 sekundi, a zatim upitajte: „Što se sljedeće dogodilo?“ ili „Nastavite“. Nastavite dok sudionik ne zaključi priču.

Demografski i klinički podaci

Starost u godinama	Spol prema sudioniku
Dob na početku psihoze: Zabilježite dob u kojoj je dokumentirana prva psihotična epizoda koja je zahtijevala liječenje antipsihotikom. Zabilježite najraniju dob ako postoji neslaganje između dobi početka psihoze koju je sudionik naveo i dokumentirane dobi početka psihoze.	Jezik koji se govori kod kuće: Kojim se jezikom služila većina članova obitelji u domu sudionika tijekom većeg dijela njihovog djetinjstva?
Dob pri završetku kontinuiranog redovitog školovanja: Zabilježite dob u kojoj je sudionik prekinuo godine redovnog školovanja i nije nastavio više od godinu dana	Jezik kojim govori većina susjeda: Kojim jezikom govori većina susjeda u trenutnom gradu/mjestu prebivališta sudionika?
Status hospitalizacije: je li trenutno primljen na psihijatrijsku odjel ili ne	Jezik nastave u školi: Koji je jezik korišten u nastavi tijekom većine školskih godina?
Trenutna primarna klinička dijagnoza: shizofrenija / shizofrenoformni poremećaj / shizoafektivni poremećaj / bipolarni poremećaj / veliki depresivni poremećaj / psihoza koja nije drugačije navedena / psihoza izazvana supstancom (navedite tvar)	Najbolje roditeljsko zanimanje: Pitajte koji je roditelj najviše zarađivao. Zabilježite najbolje plaćeni posao koji je roditelj ikada imao, bez obzira na trajanje ¹ . Roditelj je u ovom slučaju odrasla osoba pod čijom je skrbi sudionik proveo veći dio svog djetinjstva.

<p>Etnička pripadnost (prema sudioniku): opis koji je sudionik izabrao da opiše svoje etničko ili kulturno podrijetlo predaka².</p>	<p>Imigracijski status (prema sudioniku): ako sudionik živi u drugoj državi koja nije država u kojoj je rođen</p>
<p>Najviša sudionikova razina obrazovanja: 0 = bez školovanja ili vrtičkog obrazovanja 1 = osnovna škola 2 = srednja škola 3 = preddiplomska razina ili jednakovrijedan stupanj obrazovanju 4 = diplomatska razina ili jednakovrijedan stupanj obrazovanju 5 = doktorat ili jednakovrijedan stupanj obrazovanju³</p>	<p>Trenutni status obrazovanja/rada ili osposobljavanja: je li sudionik većinu vremena u posljednjih 6 mjeseci bio zaposlen (bez obzira na sate rada), s punim ili nepunim radnim vremenom ili obukom?⁴</p>
<p>Status lijeka: Popis dnevne doze svih psihotropnih lijekova koje je potrebno uzeti na dan testiranja (bez obzira na to je li ih sudionik već uzimao ili ne).</p>	<p>PANSS-10 stavki (tijekom zadnjih 7 dana: Ocijenite od 1 do 7)⁵</p> <p>Deluzije P1 ()</p> <p>Konceptualna dezorganizacija P2 ()</p> <p>Halucinacije P3 ()</p> <p>Afektivna tupost N1 ()</p> <p>Pasivno/apatično socijalno povlačenje N4 ()</p> <p>Nedostatak spontanosti/tijeka razgovora N6 ()</p> <p>Anksioznost G2 ()</p> <p>Manirizam/neobičan stav tijela G5 ()</p> <p>Neobičan sadržaj misli G9 ()</p> <p>Depresija G6 ()</p>

1. Temeljeno na Nacionalnoj statistici društveno-ekonomske klasifikacije (NS-SEC) 2. Temeljeno na opisu nacionalne orijentacije Ujedinjenih naroda iz 2008. 3. Temeljeno na Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji obrazovanja (ISCED-11) 4. Prilagođeno iz Organizacije za ekonomiju Suradnja i razvoj (OECD) opis NEET statusa 5. Na temelju Kay i sur.. Skala pozitivnih i negativnih sindroma (PANSS) za shizofreniju. Schizophrenia bulletin. 1987 Jan 1;13(2):261-76.